

16 oktober 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

**Minder studenten naar het hbo...
als de langstudeerboete er dan toch komt... of zoiets?
De rol van de Associate degree bij 'nieuwe' leerwegen gebruiken...
en het maken van scherpe keuzes...?**

1 Inleiding

Een onderwerp dat werd aangedragen om er van onze kant aandacht voor te vragen, is de uitspraak bij de start van het academisch studiejaar van de voorzitter van de Vereniging Hogescholen over de gevolgen van de mogelijke invoering van de langstudeerboete of een daarmee vergelijkbare regeling voor de bekostigde instellingen als het gaat om het aantal (nieuwe) hbo-studenten – en allerlei acties die daar nu uit voortvloeien¹. Daarbij werd namelijk mede gewezen op de reeds ingezette terugloop bij de (voorlopige) hbo-aanmeldingen voor zowel de Bachelor als de Ad en op de aangekondigde bezuinigingen die alle onderwijsinstellingen in rap tempo moeten gaan doorvoeren in de komende jaren. De angst werd uitgesproken dat door deze plannen en andere maatregelen van de nieuwe regering het alleen nog maar erger gaat worden, met allerlei zich elkaar versterkende consequenties, ook voor de Nederlandse economie als geheel.

Maar wat echter interessant bleek te zijn bij deze toespraak en ook bij de huidige acties om de regering terug te fluiten was dat nadrukkelijk de rol van de Ad in de schijnwerpers werd en wordt gezet, met twee relevante 'bewegingen', zo te zien:

- Door de aanwezigheid van Ad-opleidingen - en die steeds vaker worden aangeboden door hogescholen - zijn juist meer mensen naar het hbo gegaan. Dat geldt vooral voor degenen die het anders niet zouden hebben gedaan. Dat gebeurt om allerlei redenen zoals de korte duur van twee jaren, de optie om daarna nog naar een bacheloropleiding te kunnen doorstromen met een formeel diploma op zak en/of om daarna nog aanvullende scholingstrajecten in dezelfde of andere richtingen te volgen.
- Uit angst voor het oplopen van vertraging (die men bij veel bacheloropleidingen om allerlei manieren toch wel ziet opdoemen bij a.s. studenten) kiezen kennelijk de laatste tijd meer jongeren en ook werkenden nu toch maar eerst voor een Ad-opleiding om aldus in ieder geval binnen een beschikbare tijd een waardevol en relevant hbo-diploma te kunnen verwerven – en dan verder te bezien wat de mogelijkheden zijn. Dat is inclusief het scenario waarbij de leerweg naar de Bachelor in vier jaren is te doorlopen.

Dat alles bij elkaar kan dus de oorzaak zijn voor de veranderingen rond de instroom bij de Bachelor en de Ad in de afgelopen paar jaren (los van de effecten van 'corona'). Maar nu merkt men dat ook de belangstelling voor de Ad aan het teruglopen is – al zal pas over enige tijd helder zijn wat de concrete aantallen Ad-inschrijvingen zijn geworden. Alles bij elkaar zorgt het sowieso voor een snellere teruggang in studentenaantallen dan verwacht² – zeker als Ad'ers in meerderheid aan het werk gaan op basis van de grote werkgelegenheid, en dat zorgt voor die redelijke paniek. Maar ja, wat dan te doen?

¹ Zie www.voordetoeekomstvannederland.nl, opgezet door de VH en de hogescholen om protest te voeren tegen de langstudeerboete of iets dat daarmee te vergelijken valt.

² Recent is bekend geworden dat de universiteiten bij elkaar voor een paar honderd miljoen euro verlies hebben geleden in 2023. Sommige instellingen kunnen nog wat gaten dichten met tijdelijke budgetten maar dan wordt in nu wel erg moeilijk om orde op zaken te kunnen stellen – als de regering niet bijspringt.

2 Wat dan? Hoe... met de Ad...?

In wezen kan deze noodkreet worden gezien als een dwingende oproep aan alle hogescholen en degenen die bij de strategie voor de instroommogelijkheden betrokken zijn. Natuurlijk zijn bepaalde nu meespelende demografische ontwikkelingen alleen maar af te wachten en te accepteren, met daarbij passende analyses van allerlei beschikbare bronnen. Maar vervolgens zijn er altijd wel nog bijpassende scenario's te ontwikkelen die toch mogelijk kunnen zorgen voor een behoorlijke instandhouding van de onderwijsaanbieders.

We nemen aan dat de VH (al dan niet samen met de UNL van de universiteiten) een denktank aan het werk heeft gezet om dit soort scenario's door te nemen en te bezien wat de beste gezamenlijke aanpak kan zijn. Natuurlijk speelt de internationale instroom en het gebruik van de Nederlandse taal in de Ad's en Bachelors een cruciale rol, maar het is erg onzeker wat de regering allemaal wel en toch niet wil. En die langstudeerboete... daarvoor moet ook nog een sluitende regeling komen na overleg met allerlei betrokkenen (zoals minister Bruins in recente discussies naar voren bracht).

Maar laten we aannemen dat er toch zo iets in gang zal worden gezet, in een bepaalde vorm om tot een bezuiniging te komen. Dat kan ook bijvoorbeeld via een vorm van flexstuderen, dus betalen voor de punten die nog moeten worden behaald. Of door te laten dokken voor tentamens die voor een derde of vierde keer worden gedaan. Het kan ook voor nieuwe vakken die moeten worden gekozen.

En zo is er wel van alles te voorzien, ook al maken 'uitlopers' (algemeen gesteld) niet meer gebruik van een pakket van meer dan 60 studiepunten en kunnen veelal aanschuiven bij groepen van andere 'cohorten'.

Omdat de Ad in die inleiding namens de VH zo centraal stond, willen we dat ook doen in ons rijtje met aanbevelingen – dus voor het geval er een soort boeteregeling (denkend aan het bekende profijtbeginsel) komt waarop dient te worden ingespeeld. Die gedachten worden kort geformuleerd, simpelweg om aan de beleidsmakers mee te geven voor de positionering van het hbo.

Opmerking:

We verwachten niet dat er een systeem zal komen met aanvullende maatregelen voor Ad-studenten die langer dan twee jaren staan ingeschreven met die formele status. Het is nu zo dat elke student die blanco aan het hbo begint voor vier jaren door de overheid wordt bekostigd, ook de Ad'er die drie of vier jaren studeert en dan aan het werk gaat.

Maar als die persoon overstapt naar een bacheloropleiding, dan stopt al vrij snel de bekostiging en wordt hij of zij een 'uitloper/langstudeerder'. Of wordt dit toch een aparte categorie? Of...?

3 Gedachten rond leerwegen met de Ad als aangrijpingspunt

Hierbij gaan we maar gewoon van start met wat gedachten...

- We moeten ons nadrukkelijk gaan realiseren dat door het groeiende aanbod aan Ad-opleidingen er allerlei groepen (jongeren) zijn in de komende tijd die best een Bachelor-grad (en meer) willen en kunnen behalen, maar daarvoor bewust de leerweg in het hbo in (twee) stukken gaan knippen en mogelijk ook over een wat langere tijd willen spreiden, in een bepaalde vorm. Daarvoor kunnen die jongeren zelf kiezen, maar het kan ook zijn dat de 'begeleiders' in het voorbereidend onderwijs (of de HR-managers bij bedrijven met veel jonge werknemers) een dergelijke aanbeveling doen.
- Een van de effecten ervan kan zijn dat de druk op een jongere, denkend aan het eerste jaar (punten scoren), het vastlopen in een sterke vertraging (zaken inhalen) en het uit de nominale studietijd gaan lopen (met meer kosten, uitgaven en andere aspecten van langer moeten studeren, met als doel toch het diploma te verwerven) tot die keuze gaat leiden. Zeker als bepaalde hogescholen op dit soort scenario's gaan wijzen in hun communicatie, zullen bijvoorbeeld ook de ouders in het geweer komen en samen met hun kinderen bezien wat toch de beste aanpak is, ook zeker financieel.

Is het dan nu echt tijd om als hbo de Ad als formele graad nog serieuzer te gaan nemen, als een van de twee opties om aan een hbo-opleiding te beginnen en stapsgewijs een hoger niveau te bereiken? Net als het heel normaal is dat na de Bachelor een Master valt te kiezen, is dit straks binnen het hbo ook het geval voor het doen van de Ad om daarna goed te bezien wat te beste voortzetting is. Hier geven gewoon maar een aantal van de opties, ter inspiratie. En... let op... er

zijn duidelijke raakvlakken met wat we in ons land 'levenlang ontwikkelen' noemen... een aanvliegroute die best in samenhang met de Ad nog een keer een aanvullende beschouwing verdient...

Het rijtje:

- Het begint dus simpelweg met een *stevige en betrouwbare communicatie* over de routes naar de Bachelor, rechtstreeks en via de Ad, die als gelijkwaardige opties zijn aan te bieden aan de doelgroepen – waarbij het dus veelal mogelijk is om na de tweejarige Ad-opleiding in nog eens twee jaren een in het verlengde daarvan liggend aanvullend bachelorprogramma te volgen (bij de eigen of een andere hogeschool).
- Het is daarom van belang om *een nationale website* te hebben waarop zo actueel mogelijk deze routes met alle voor- en nadelen worden beschreven, gericht op de doelgroepen, en met duidelijke informatie over de regelingen die hierbij van belang zijn.
- Geef bijvoorbeeld aan dat er *naast de voor de hand liggende leerlijnen ook opties zijn* om na het behalen van de Ad een specifieke afstudeerrichting van een minder verwante bacheloropleiding te volgen, om duidelijk te maken dat de Ad ook de basis voor een beroepsgerichte switch kan zijn – zeker als betrokkene eerst gaat werken en later opteert voor het bachelorgetuigschrift.
- Ad'ers kunnen uiteraard prima op de arbeidsmarkt aan de slag met hun hbo-diploma, in het algemeen in functies op niveau 5 zoals die steeds vaker zichtbaar worden gemaakt binnen de functiehuizen. Een interessant scenario is in zo'n geval dat ze terechtkomen bij een bedrijf of organisatie – ook als het om een kleinere werkgever gaat (mogelijk opgenomen in een specifiek netwerk met collega-bedrijven) – dat *een duidelijk beleid heeft ten aanzien van de scholing* van nieuwe werknemers, zeker als ze op werkplekken beginnen met vastgelegde mogelijkheden om door te groeien. We hebben het dan vooral over het volgen van trainingen, cursussen en allerlei non-formele programma's die in samenhang met de functie en dus ook met de loopbaan zijn te volgen. Dat kan een reeks aan certificaten opleveren, met steeds een duidelijke beschrijving van de leeruitkomsten.
- Het is dan 'cruciaal' om als hogescholen scherp zicht te hebben op hoe deze werkgevers 'in grote lijnen' *binnen het hrm-beleid* omgaan met die scholing en welke aanbieders daarvoor worden ingeschakeld. Dat zullen in het algemeen private instellingen zijn (als het mag en kan, ook als onderdeel van een bekostigde instellingen), maar het meest interessante hierbij is te weten welke van die certificaten worden 'erkend' of als zodanig aangeboden door onder andere:
 1. Branches
 2. Werkgeversverenigingen – en organisaties
 3. Beroepsverenigingen
 4. Instellingen die programma's hebben laten inschalen bij het NLQF.
- Zorg er als hogeschool voor (als dat nog niet gebeurt) steeds een actueel overzicht te hebben *per eigen bacheloropleiding* welke van die certificaten passen bij de hoofdfase ervan. Mogelijk maakt het programma van zo'n certificaat er al deel vanuit (lijkt heel logisch, toch?) of er is sprake van een substantiële overlap met bepaalde eenheden en leeruitkomsten.
- Er zijn al diverse websites waarop een aanbod aan certificaten te vinden, naast het register van het NLQF, maar mogelijk kan door elk landelijk bacheloroverleg (met hulp van de Ad-overleggen) *zo'n register met relevante certificaten* worden opgesteld. We nemen aan dat de betrokken aanbieders van non-formele opleidingen hier graag aan willen meewerken.
- Het hiermee opgetuigde systeem en de daarbij horende contacten kunnen worden ingezet om degenen die om een of andere reden op een bepaald moment de bachelorgraad willen behalen *een aanbod hiervoor te doen met inbreng van de behaalde certificaten* - in zo kort mogelijke tijd. Het vormt aldus vooral ook een scenario van alumni van de Ad-opleidingen, zeker als daarbij al vertraging hebben opgelopen, en zo extra kosten kunnen voorkomen. Maar het is *tevens voor uitvallers uit een bacheloropleiding* een kans om een keer terug te keren naar het hbo, en voor anderen die opteren voor een snelle route naar niveau 6.
- Het ligt voor de hand dat zoveel *mogelijk hogescholen de handen hiervoor ineenslaan*, om het onderliggende proces voor deze vorm van zij-instroom min of meer eenduidig te laten zijn.

- Uiteraard zullen *de private hogescholen ook op deze 'markt'* hun rol gaan opeisen, door het aanbieden van non-formele programma's (certificaten) en het laten zien wat opties zijn om op een gegeven moment te worden ingeschreven voor het formele bachelorgetuigschrift.
- Bovendien zullen ze *niet werken met een 'langstudeerboete'*. Iedereen die zich inschrijft betaalt simpelweg het 'les- en examengeld', op basis van wat er in een jaar van inschrijving wordt afgenomen bij de instelling.
- Een leerweg via de bekostigde Ad en dan een privaat aanvullend bachelorprogramma (al dan niet tussentijds met het behalen van non-formele certificaten) *is overigens interessant voor de overheid. Er kan op die manier geld worden uitgespaard* nl. het budget voor het bachelordeel. Maar dat is dan voor de bekostigde hogescholen weer erg vervelend, door aldus een mogelijk grote groep bekostigde studenten mis te lopen...
- Maar nogmaals, studenten *kunnen via die route veelal een 'boete' voorkomen...* dus laten de hogescholen dit met elkaar goed bezien, met leerwegen die passen bij een nieuwe aanpak met andere modellen en leerwegen.

3 Kleine werkgroep instellen... ook als...

Kortom, stel als belanghebbenden een kleine werkgroep in om juist met de Ad als aangrijpingspunt te bezien welke leerwegen binnen het hbo kunnen zorgen voor studiesucces en tevens voor een stevige greep op het Levenlang Ontwikkelen – met het vooral combineren van private 'waardedocumenten' met formele opleidingen. Bovengenoemde zaken zijn slechts voorbeelden, dus er kan best een creatief proces in gang worden gezet... We horen het graag.